

İstanbul'un ve Türkiye'nin modernleşme serüvenleri birbirine bitişik ama bu ilişki kendi içerisinde sancılı karşıtlıklar taşıyor. Daha açık bir deyişle, **Türkiye'de siyasal yapının modernleşme dönemleri, İstanbul'da tahrip edici ve taşralaştırıcı bir yankı yaratıyor.** Bu ilişkiyi okuyabilirsek yaşadığımız dönemi de belki daha kolayca anlamlandırabiliriz. Türkiye'nin **1950'den bugüne** gelen modernleşme öyküsünü merkez/çevre çatışması üzerinden okuduğumuzda, **çevreden gelen siyasal aktörlerin iktidarı devraldıkları dönemlerde özgürleştirici ve modernleştirici bir rol yüklendiklerini görüyoruz.** (...) Bu kırılma dönemlerinde, çevreden gelen siyasal aktörlerin merkezi değiştirme/dönüştürme isteği eylem bağlamını yalnızca Ankara'nın kurulu düzeniyle sınırlamıyor, iktidar alanını daha geniş bir mecraya taşımanın yollarını arıyor. **Tam bu noktada gözler İstanbul'a çevriliyor, çünkü modernleşme dinamikleri İstanbul'da,** hem de iktidarı "muktedir" olmaya götürecek denli önemli bir merkez. İşte, İstanbul'a en radikal müdahalelerin bu dönemlerde yapıldığını görüyoruz. Ne ki çevrenin merkeze taşıdığı yeni aktörler için, İstanbul'un tarihi, belleği, kimliği, kentsel yapısı hiçbir şey ifade etmiyor. Ne o bilgiye sahipler, ne de İstanbul mekânına ilişkin yaşantı birikimine. Sonuçta **statu quo** 'yla girdiği çatışmada özgürleştirici bir rol yüklenen "yeni iktidar", İstanbul'a yöneldiğinde tahrip edici ve taşralaştırıcı bir güce dönüşüyor. İstanbul'a yapılan bu müdahalelerden ilki 1950 dönüşümünün ardından ortaya çıkıyor. Aslında Prost planının izinden giden, ama Menderes'in bizzat başında durarak yönlendirdiği **1957 imar hareketi, ardından, İstanbul'un Haçlı seferlerinden sonra yaşadığı en büyük tahribatlardan birini bırakıyor;** Menderes'in kendi belirlediği ölçülerde açılan yeni yollar için kent dokusunun belirli bölümleri kazınarak yok ediliyor, sayısız tarihi yapı ya ortadan kaldırılıyor ya da yeni bir yere taşınarak kentsel bağlamla ilişkisi değiştiriliyor. Tarihi yapımadayı kuşatan deniz surlarının önüne sahil yolu yapılarak surlar geri dönüşsüz bir biçimde tahrip ediliyor ve kentin denizle kurduğu özgün ilişki ortadan kaldırılıyor. **1980'lerin** Özal iktidarı da, yine çevrenin modernleştirici bir programla merkeze yerleştiği yeni bir dönemi oluşturuyor. Bu yılların **İstanbul operasyonunu ise döneme adını veren Dalan yönetiyor.** İstanbul'u Orta Doğu'nun finans-kapital merkezine dönüştürme "vizyon"unun biçimlendirdiği **bu dönem, sonuçta kentin en fazla yara aldığı toplu müdahalelerden birine sahne oluyor.** Boğaz hem vahşi bir yapılaşmanın altında eziliyor, hem de kazıklı yollarla denizden koparılıyor. Haliç kıyılarındaki tarihi doku parklara çevriliyor, Tarlabası'ndaki tarihi doku ise yerini yola bırakıyor. Dalan döneminde, kentin kara surlarına depremlerin veremediği tahribatı sözde restorasyonlar veriyor; Galata Köprüsü yok ediliyor; kimi kez şaibeli izinlerle inşa edilen, tarihi yapıların, sarayların üzerine karabasan gibi çöken çokkatlı oteller İstanbul'a 1980'lerin damgasını vuruyor. Evet, **içinde bulunduğumuz dönem** de, yine Türkiye'nin modernleşme sürecindeki temel kırılma noktalarından birini gösteriyor. Yine "çevre" modernleştirici bir dinamik olarak iktidarda, merkeze ve **statu quo**'ya karşı bir dönüşüm mücadelesi veriyor, yani özgürleştirici ve demokratikleştirici rolünü oynuyor. Kendilerinin dile getirdiği "sessiz devrim" deyişi abartılı gözükse de, Türkiye modernleşme serüveninin en önemli dönemlerinden birini yaşıyor. **İşte bu yüzden, İstanbul'u da büyük müdahalelerin beklediğini tahmin etmek zor değil.** Belirtileri de adım adım ortaya çıkıyor: Bir yandan Haydarpaşa çevresini Manhattan'a dönüştürme projesinden, Boğaz'ın kuzeyinden geçecek üçüncü köprüden söz ediliyor, bir yandan da Belediye Başkanı (...) Leonardo da Vinci'nin köprü projesini "çağdaş bir tasarımla" Haliç'e inşa edeceklerini açıklıyor. Yani **bu kez, taşralaştırıcı operasyonun simgesel gücü, İstanbul'u bekleyen büyük tahribata eşlik edecek gibi gözüküyor.**

Aykut Köksal

"... 'nın duyumsadığı İstanbul" sergisi için afiş.
Poster for "İstanbul as Felt by ... " exhibition.

70×100 cm

2006